

ONA TILI DARSLARIDA METODLARDAN SAMARALI
FOYDALANISH YO‘LLARI

*Jizzax xiloyati G‘allaorol tuman
MMTB ga qarashli 86- maktab ona tili
va adabiyot o‘qituvchisi
Abdiyeva Manzura*

ANNOTATSIYA: Maktablarda ona tili fanidan dars mashg‘ulotlari o‘tayotgan paytda qiziqarli metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan e‘tiborini oshiradi va mavzuni oddiy dars mashg‘ulotlariga qaraganda o‘zlashtirishini yanada oshiradi.

Kalit so‘zlar: ta‘lim, metod, maktab, sinfxona, o‘yinlar, innovatsion, o‘quvchi, dars, interfaol, samarali, mavzu

АННОТАЦИЯ В данной статье представлены различные методики, дидактические материалы и энергетические средства, применяемые в науке о родном языке и литературе и повышающие активность учащихся.

Ключевые слова: методы, инновационные, студент, урок, интерактив, эффективный, тема

ABSTRACT This article presents various methods, didactic materials and energizers used in the science of mother tongue and literature, which increase students' activity.

Keywords: methods, innovative, student, lesson, interactive, effective, topic

Bugungi rivojlanib ketayotgan zamonda zamon bilan hamnafaslikda yashash har birimizning nafaqat burchimiz balki shu zamon talabi hamdir. Shuni inobatga olgan holda yurtboshimiz biz yoshlar uchun ko‘plab imkoniyatlar yaratib bermoqda. Ayniqsa ta‘lim sohasiga katta e‘tibor qaratmoqda.

Maktablarda o‘quvchilarning yaxshi bilim olishlari uchun barcha shart-sharoitlarni yaratib bergan. Sinfxonalari zamonaviy o‘quv jihozlari bilan jihozlangan. Bizdan talab qilinadigan yagona narsa esa mana shu sharoitlardan oqilona foydalangan holda yurtimiz kelajagi bo‘lgan yoshlarga yuqori saviyali bilim berishimiz kerak. O‘quvchilarga har darsda bir xil dars o‘tish ularning zerikishiga olib keladi va mavzuga bo‘lgan e‘tiborini pasaytiradi. Bunday holatlarning oldini olish uchun dars mashg‘ulotlari jarayonida turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Turli xil qiziqarli metodlardan foydalanish o‘quvchilarning diqqatini oshiradi.

Yangi mavzuni boshlashdan oldin albatta o‘tilgan mavzu takrorlanadi. O‘tilgan mavzuni takrorlashda oddiy savol-javobdan foydalanmasdan buni qiziqarliroq qilib tashkillashtirish mumkin. Bunda “Mo‘jizalar maydonchasi” usulidan foydalanish mumkin. Bunda o‘quvchilarning o‘rniga qarab uch guruhga ajratib olinadi. Har bir guruhga alohida o‘tilgan mavzu yuzasidan savol beriladi. Har bir guruhdan savolga birinchi bo‘lib javob bergan uch o‘quvchi doskaga taklif qilinadi.

O‘qituvchi doskaga o‘tilgan mavzuga aloqador atamaning harflariga teng katakchalar chizadi. Birinchi chiqqan o‘quvchi o‘zi istagan katakchani harfini ochadi. Agar birinchi ochilgan katakchadayoq qaysidir o‘quvchida javob tayyor bo‘lsa javobni aytishi yoki keyingi o‘quvchi boshqa bir katakchani ochishni davom ettirishi mumkin. Harflarni ochishda o‘quvchilarga savol berilmaydi. O‘quvchi navbat bilan o‘zi istagan katakchani ochishni so‘raydi. Atama topilgunga qadar o‘yin davom ettiriladi. Kichik sinf o‘quvchilarida charchash va buning natijasida darsdan zerikish holatlari kuzatiladi. Bunday paytda mavzudan biroz chekinga holatda ammo darsdan chiqib ketmagan holda o‘quvchilarning diqqatini tortish lozim. Bu jarayonda “So‘zdan so‘z yasash” o‘yiniidan foydalansak bo‘ladi. Bu o‘yin o‘quvchilarning so‘z boyligini oshirishga, qayta xotirlashga va mantiqan fikrlashni kengaytirishga undaydi. Yozuv taxtasiga o‘qituvchi tomonidan bir so‘z yozib qo‘yiladi. Shundan so‘ng o‘qituvchi ma’lum vaqt davomida ana shu so‘z harflaridan foydalangan holda

boshqa soʻz yasashlarini aytadi. Belgilangan vaqtda qaysi oʻquvchi koʻproq soʻz yoza olgan boʻlsa shu oʻquvchi gʻoliblikni qoʻlga kiritadi. Masalan, zanjir – zar, zira, arz, ariza, jar, ranj.

“Ustunchalar“ oʻyini yaqin oʻtgan mavzularni qayta xotirlash va mustahkamlash, chaqqonlik va tez fikrlay olish qobiliyatlarini oʻstirish uchun ayni qoʻl keluvchi oʻyindir. Oʻquvchilar daftar varagʻini istagingizga qarab 2, 3, 4 yoki 5 ta ustunchaga boʻlishadi. Ustunchalar boshiga mavzu nomi yozib qoʻyiladi. Har bir ustunchaga belgilashingizga qarab 5 tadan yoki 7 tadan mavzuga oid atama yozish kerak boʻladi. Birinchi boʻlib boʻlgan uch oʻquvchini yozuv taxtasiga taklif qilasiz. Ular barchasini toʻgʻri va xatosiz bajarishgan boʻlsa qoʻshimcha baho bilan siylashingiz mumkin.

«Sirli sandiqcha» metodi. Sirli sandiqcha metodi ham oʻquvchining mantiqiy fikrlashini shakllantirishga yordam beradi. Ushbu metoddan foydalanish uchun oʻquvchilar guruhlarga boʻlinadi. Oʻqituvchi doskaga 4 ta mavzu nomini ilib ular haqida hech qanday maʼlumot yozmaydi. Masalan, Soʻz turkumlarill mavzusi oʻtilganda Ot, Sifat, Son, Feʼl kabi. Sirli sandiqchada esa soʻz turkumlariga oid maʼlumotlar, misollar yozilgan boʻladi. Oʻquvchilar bu maʼlumotlar qaysi soʻz turkumiga tegishli boʻlsa qogʻozni shu soʻz turkumi tagiga qistirib boradi. Oʻqituvchi bajarilgan ishni tahlil qiladi va ragʻbat kartochkalari beradi. Eng koʻp ragʻbat kartochkasi toʻplagan guruh gʻolib boʻladi.

«Raketa» oʻyini. Doskaga raketa rasimi chiziladi , yoki , uchta raketa yasab savollar yoziladi kartochkalar ilinadi, Raketa oʻzga sayyoraga uchish uchun yuklardan xoli boʻlishi kerak oʻquvchila uch guruhga boʻlinadi, qaysi guruh aʼzolarisavollarga toʻgʻri javob bersa kartochkalar olib tashlanadi, toʻgʻri javob berilmagan kartochka raketada qoladi va u ucha olmaydi.

«Baliq ovi» oʻyini. Doskaning bir tomoniga dengiz rasimi, ikkinchi tomoniga akvarium rasimi tushiriladi. Dengizda baliqlar boʻladi. Oʻquvchi dengizdagi baliqlardan birini tutib uni orqa qismidagi savollarga javob beradi. Javob toʻgʻrib oʻlsa baliqni akvariumga , notoʻgʻri boʻlsa dengizga qoʻyib yuboradi.

Dars yakunida foydalanish uchun “Samalyot” metodi qo‘l keladi. Bunda sinfni ikki guruhga ajratamiz va ularga bittadan otiqcha bir varoq qog‘oz olishlarini aytamiz. Qog‘ozga bugungi darsdan o‘rgangan bitta metodini va tilak yozish kerak bo‘ladi. Misol uchun, “Bugun darsda men sifatlarning uchta darajasi borligini o‘rgandim. Sizga o‘qish ishlarida doimiy omad tilayman va tabassum qilib yuring” shaklida bo‘lishi mumkin. So‘ngra o‘quvchilar ikki guruh bir-biriga qarata samolyotlarini uchiradi. Bu o‘yinda tartibni saqlash muhimdir.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, innovatsion metodlar o‘quvchilarning savodxon bo‘lishiga, DTS talablariga qo‘yilgan bilim va ko‘nikmalarni oson va qiziqarli egallashlarida muhim rol o‘ynaydi. Dars mashg‘ulotlari davomida shu va shu kabi metodlardan foydalanish o‘tilgan mavzuni takrorlash va yangi mavzuni o‘zlashtirishga katta yordam beradi. Dars jarayonida o‘quvchilarning diqqatini mavzuga qaratishda albatta o‘zining samarasini ko‘rsatadi.

Yuqorida keltirilgan interfaol metodlarni ona tili va adabiyot darslarida qo‘llash natijasida o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishga, o‘zlarining fikrini erkin bayon eta olishga, atrofida gilarining fikrlarini hurmat qilishga, o‘zining nuqtayi nazarini himoya qila olish qobiliyatlarini rivojlantirishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. Pedagogika. /prof. M.X.Toxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida.-T.: “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2010,- 400 b.
2. Mavlonova R. va boshqalar. Pedagogika T.: O‘qituvchi. 2010 y. 254-263 b.
3. Bobomurodova A. Ona tili ta’limi jarayonida o‘yin-topishmoqlardan foydalanish. T. : Musiqa. 2009